

Рудніченко Є. М., Гавловська Н. І., Гавловська В. І.

СТІЙКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СТАН ТА ЗАГРОЗИ

У даній роботі досліджено стан ефективності і легкості ведення бізнесу в Україні на основі різноманітних рейтингів, що є загальновідомими у світі і застосовуються міжнародними інститутами. Визначено тенденції розвитку вітчизняної економіки в цілому і місце країни у глобальному рейтингу конкурентоспроможності. Особливу увагу приділено взаємодії державних інститутів і бізнесу внаслідок суттєвого впливу таких інститутів на розвиток підприємств та формування сприятливого інвестиційного клімату країни. Представлено рейтинг України за складовими індексу ведення бізнесу та проаналізовано основні зміни, що відбулись у 2017 році із зазначенням причин і наслідків таких змін. Визначено основні загрози стійкому економічному розвитку вітчизняних підприємств та сформовано пропозиції з їх часткового подолання та удосконалення інституціонального середовища функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: розвиток, стійкий економічний розвиток, економічна безпека підприємств, інвестиційний клімат

Постановка наукової проблеми

Дестабілізація соціально-економічної сфери країни негативно впливає не лише на макроекономічні показники розвитку держави, а й на приватний бізнес. Вітчизняні підприємства концентрують та використовують свої ресурси для банального функціонування, оскільки для розвитку їх недостатньо. Як зазначають фахівці, розвиток підприємства виступає як передумова довгострокового сталого функціонування підприємства, оскільки саме розвиток у таких умовах стає основою здатності підприємства нівелювати руйнівний вплив мінливого зовнішнього середовища на систему підприємства (так званий парадоксальний ефект динамічної сталості системи, коли система, що є несталою в статичному стані, стає сталою до зовнішнього та внутрішнього впливу в динамічному стані) і адекватно або випереджаючи змінюватися відповідно до змін у зовнішньому середовищі [1, с.18]. Надзвичайно часто ініціатором збурень у зовнішньому середовищі виступають органи державної влади або інші державні інститути.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розвиток підприємств та фактори впливу різної природи походження тривалий час досліджувались як вітчизняними, так і іноземними науковцями [1-4]. Однак суттєві зміни соціально-економічного розвитку країни обумовлюють необхідність подальших досліджень передумов стійкого економічного розвитку вітчизняних підприємств.

Мета статті

Метою роботи є дослідження стану та основних загроз стійкого економічного розвитку вітчизняних підприємств за умов соціально-економічних трансформацій.

Викладення основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження

Важливість діяльності органів державної влади щодо забезпечення сприятливих умов діяльності для вітчизняних підприємств зумовлена ще й тим, що відповідно до основних положень різноманітних документів і програм стратегічного характеру, більшість стратегічних індикаторів реалізації стратегії на макро- і мікрорівнях, а саме: рейтинг Світового банку «Doing Business»; кредитний рейтинг України за зобов'язаннями в іноземній валюті за шкалою рейтингового агентства Standard and poors; глобальний індекс конкурентоспроможності, який розраховує Всесвітній Економічний Форум (WEF); індекс сприйняття корупції, який розраховує Transparency International; міжнародне дослідження якості освіти PISA та ін. відображають потенціал розвитку бізнесу в певній країні. Тому, створення безпечних і комфортних для суб'єктів господарювання умов розвитку є запорукою розвитку національної економіки в цілому.

Так рейтинг країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2016 році за даними звіту Світового економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність «The Global Competitiveness Report 2016–2017» наведено на рисунку 1.

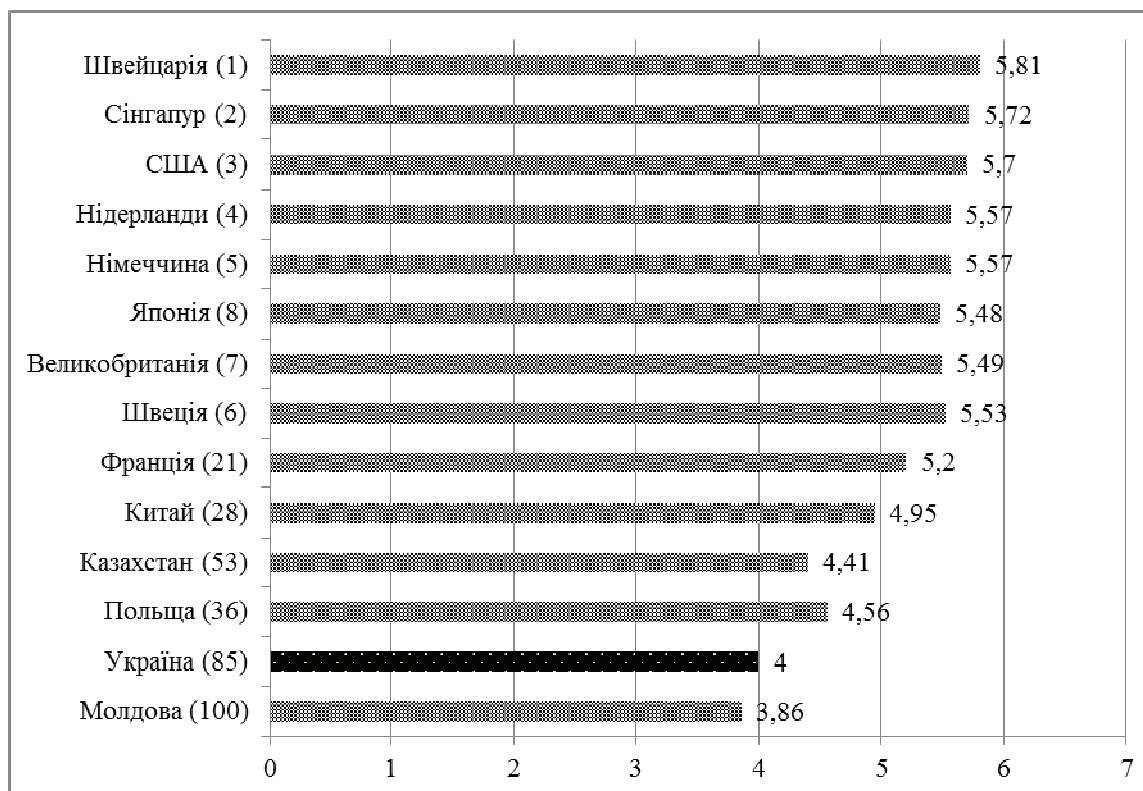

Рис. 1. Рейтинг країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2016 році [5]

Згідно даних рейтингу країн, за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2016 р. Україна поступилася на 6 позицій в рейтингу і посіла 85 місце серед 138 досліджуваних країн. На одну позицію нижче опинилася Греція, яка посіла 86 місце, а на 84 позиції розмістилася Намібія. Швейцарія вже восьмий рік поспіль очолює рейтинг. Сінгапур залишився на 2 місці, США зберегли 3 позицію в рейтингу. До першої п'ятірки також увійшли Нідерланди та Німеччина.

Автори рейтингу відзначають, що Україна, як і раніше, займає досить високі позиції за показниками: смність ринку (47 місце), охорона здоров'я, початкова освіта (54), хоча при цьому позиції в рейтингу за цими показниками порівняно з минулим роком погіршилися. Найвищий рейтинг Україна має за показником «Вища, середня і професійна освіта» – 33 місце [6].

Рейтинг України за складовими Індексу ведення бізнесу за 2013-2017 роки наведено у таблиці 1. Україна за Індексом ведення бізнесу 2017 поліпшила за рік свої показники на 3 пункти і посіла 80-е місце рейтингу, розташувавшись між Сан-Марино та Боснією і Герцеговиною. Однак варто зазначити, що покращення частково відбулися завдяки методологічним змінам, зокрема введенню гендерного компоненту та розширенню показників у сфері оподаткування. Ретроспективне застосування методологічних змін до показників минулих років свідчить про те, що власно реформи змінили положення країни лише на один пункт [6].

Таблиця 1

Рейтинг України за складовими Індексу ведення бізнесу за 2013-2017 роки [7]

Показники	2013	Зміна	2014	Зміна	2015	Зміна	2016	Зміна	2017
Реєстрація підприємств	50	+3	47	-29	76	+46	30	+10	20
Отримання дозволів на будівництво	183	+142	41	-29	70	-70	140	-	140
Підключення до системи енергопостачання	166	- 6	172	+13	185	+48	137	+7	130
Реєстрація власності	149	+52	97	+38	59	-2	61	-2	63
Доступ до кредитів	23	+10	13	-4	17	-2	19	-1	20
Захист прав інвесторів	117	-11	128	+19	109	+21	88	+18	70
Оподаткування	165	+1	164	+56	108	+1	107	+23	84
Міжнародна торгівля	145	-3	148	-6	154	+45	109	-6	115
Забезпечення виконання контрактів	42	-3	45	+2	43	-55	98	+17	81
Ліквідація підприємств	157	-5	162	+20	142	+1	141	-9	150

Як свідчать дані наведені у табл. 1, за такими важливими показниками розвитку підприємств як реєстрація власності, доступ до кредитів та міжнародна торгівля – Україна втратила свої позиції. А за показником «ліквідація підприємств» опустилась у рейтингу на 9 позицій. Це свідчить про суттєві проблеми розвитку підприємств і вагомий вплив державних інститутів. Сучасний стан взаємодії більшості вітчизняних державних органів управління та контролюючих структур з суб'єктами підприємницької діяльності, які функціонують на території України, характеризується наявністю значної кількості проблем та суперечностей. В першу чергу це стосується податкової та митної політики, а також вагової величини бюрократичних процедур. Така ситуація призводить до погіршення інвестиційного клімату країни, недоотримання значних фінансових надходжень до державного бюджету та зменшення рівня економічної безпеки окремих підприємств.

В умовах несприятливого зовнішнього середовища і сповільнення темпів економічного розвитку, істотно підвищується важливість для підприємства такої його характеристики діяльності, як економічна безпека, оскільки саме вона створює та забезпечує передумови для успішного довгострокового функціонування та стійкого розвитку підприємств. Аналізуючи фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства, слід відзначити істотний вплив на неї державних інститутів, й у тому числі тих, які забезпечують саму можливість функціонування держави. Майже в усіх країнах основними інститутами, які реалізують зазначену функцію, є податкова та митна служби.

Але для оцінки впливу державних інститутів на економічну безпеку підприємства, та з урахуванням організаційних змін, що відбулися у діяльності податкової та митної служби України (об'єднання таких структур у Міністерство доходів і зборів України, а надалі у Державну фіскальну службу), доцільним постає подальше використання терміну «суб'єкт фіскальної функції держави». Під суб'єктом фіскальної функції держави запропоновано розуміти державний орган, головним завданням якого є наповнення бюджетів різних рівнів шляхом вилучення та перерозподілу частини доходу суб'єктів господарювання (у вигляді сплачених податків, зборів, будь-яких платежів, які суб'єкт господарювання здійснює на користь держави в межах існуючого правового поля). Такий державний орган може мати різну назву (наприклад, використовувалися назви «Державна податкова адміністрація», «Державна податкова служба», «Державна митна служба», «Державний митний комітет» тощо), але незалежно від назви, його функція – наповнення бюджетів різних рівнів – не змінюється.

Об'єктивна необхідність існування суб'єкту фіскальної функції держави створює негативний вплив на суб'єктів господарювання через вимушене вилучення в них частини доходу. Тому важливим завданням постає пошук збалансованої взаємодії між суб'єктом фіскальної функції держави та суб'єктами господарювання, яка б, з одного боку, забезпечувала виконання фіскальної функції як передумови існування держави, а, з іншого боку, не надто негативно впливала на розвиток та економічну безпеку підприємств.

Аналізуючи вітчизняний досвід розвитку суб'єктів фіскальної функції необхідно відмітити, що, незважаючи на трансформації, реформи та кризи, стабільна і чітка робота вищезазначених суб'єктів дозволяє державі виконувати свої соціально важливі функції. Об'єднання податкової та митної служби у Державну фіскальну службу вимагає дещо нових підходів до самої організації роботи з суб'єктами господарювання, хоча функції податкових та митних органів будуть реалізовуватись відповідно до поставлених стратегічних цілей. Детінізація доходів, зменшення рівня корупції, встановлення прозорих "правил гри" для суб'єктів господарювання буде зміщувати акцент у взаємовідносинах суб'єктів фіскальної функції держави і бізнесу. Незважаючи на орієнтацію суб'єктів фіскальної функції на розширення переліку послуг для суб'єктів господарювання і перехід до сервісного підходу у реалізації своїх завдань, наповнення бюджету держави вимагає чіткої реалізації основних положень їх діяльності.

Отже, для стійкого економічного розвитку підприємств вкрай необхідно завершити реформи у фіскальній сфері та удосконалити судочинство. Як вітчизняні підприємства так і іноземні інвестори, що володіють необхідними ресурсами повинні бути впевнені у можливості юридичного захисту своїх прав та прозорій співпраці з фіскальними органами. Мінімізація впливу людського фактору та максимальне розповсюдження електронних сервісів може зменшити бюрократизацію в цілому і забезпечити оптимізацію співпраці держави і бізнесу практично у всіх сферах.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Зазначимо, що умови ведення бізнесу в Україні свідчать про значні загрози та кризові явища в економіці країни і обумовлюють необхідність ґрунтовних законодавчих змін, оскільки реалізація державної політики через систему податків, зборів, субсидій, кредитів, цільових програм, механізму банкрутства, тощо суттєво впливає на розвиток підприємств. Налагодження ефективної взаємодії суб'єктів господарювання з державними інститутами та зменшення бюрократичних перепон у веденні бізнесу – є однією з базових умов стійкого економічного розвитку підприємств та покращення інвестиційного клімату в країні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Воронков Д. К. Розвиток підприємства: управління змінами та інновації. Монографія / Д. К. Воронков., Ю. С. Погорелов. – Харків: АдвАТМ, 2009. – 436 с.
2. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: моногр. / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Х.: ИНЖЭК, 2003. – 184с.
3. Кривов'язюк І. В. Функціонування та розвиток підприємств в умовах кризи: системно-аналітичний підхід: монографія / І. В. Кривов'язюк. – Луцьк: ЛНТУ, 2012. – 392 с.
4. Шеремет А. Д. Анализ и аудит показателей устойчивого развития предприятия / А. Д. Шеремет // Аудит и финансовый анализ. – 2017. – №1. – С. 154-161.
5. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Electronic resource]. – Mode of access: www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
6. Аналітична довідка «Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2016 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/content/Діяльність/ino_diyal/2017/stan2.pdf
7. Рейтингова оцінка умов ведення бізнесу Doing Business-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>

Рудниченко Е.Н., Гавловская Н.И., Гавловская В.И.

**УСТОЙЧИВОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ:
СОСТОЯНИЕ И УГРОЗЫ**

В данной работе исследовано состояние эффективности и легкости ведения бизнеса в Украине на основе различных рейтингов, которые являются общеизвестными в мире и применяются международными институтами. Определены тенденции развития отечественной экономики в целом и место страны в глобальном рейтинге конкурентоспособности. Особое внимание уделено взаимодействию государственных институтов и бизнеса в результате существенного влияния таких институтов на развитие предприятий и формирования благоприятного инвестиционного климата страны. Представлен рейтинг Украины по составляющим индекса ведения бизнеса и проанализированы основные изменения, произошедшие в 2017 году с указанием причин и последствий таких изменений. Определены основные угрозы устойчивому экономическому развитию отечественных предприятий и сформулированы предложения по их частичному преодолению и совершенствованию институциональной среды функционирования отечественных субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: развитие, устойчивое экономическое развитие, экономическая безопасность предприятий, инвестиционный климат

Rudnichenko Ye.M., Havlovskaya N.I., Havlovskaya V.I.

**SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF DOMESTIC ENTERPRISES:
STATE AND THREATS**

This paper examines the state of efficiency and ease of doing business in Ukraine based on a variety of ratings that are well-known in the world and used by international institutions. The tendencies of development of the national economy as a whole and the place of the country in the global competitiveness rating are determined. Particular attention is paid to the interaction of state institutions and business due to the significant influence of such institutes on the development of enterprises and the formation of a favorable investment climate in the country. The rating of Ukraine for components of the index of business is presented and the main changes that took place in 2017 with the indication of the reasons and consequences of such changes are analyzed. The main threats to the sustainable economic development of domestic enterprises are identified and proposals have been formulated for their partial overcoming and improvement of the institutional environment of functioning of domestic business entities.

Key words: development, sustainable economic development, economic safety of enterprises, investment climate.